

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

А.В. Данільчанка

(дата зацвярджэня)

Рэгістрацыйны № УД- 4662 / вуч.

**ПРАКТЫКУМ ПА АРФАГРАФІІ І ПУНКТУАЦЫІ. ЗАКОН РБ
«АБ ПРАВІЛАХ БЕЛАРУСКАЙ АРФАГРАФІІ І ПУНКТУАЦЫІ»**

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі

па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці:

1-23 01 10 Літаратурная работа (па напрамках)

напрамку спецыяльнасці:

1-23 01 10-02 Літаратурная работа (рэдагаванне)

2015 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе адукацыйнага стандарту АСВА 1-23 01 10-2013 і вучэбнага плана Е 23-194, зацверджанага 30.05.2013.

СКЛАДАЛЬНІК:

А.Р. Хромчанка, дацэнт кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 10 ад 26.05.2015 г.);

Вучэбна-метадычнай камісіяй Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 11 ад 29.06.2015 г.)

Загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання

_____ В. І. Іўчанкаў

26.05.2015

Складальнік

_____ А. Р. Хромчанка

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Роля і месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста. Вучэбная дысцыпліна “Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі. Закон РБ «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»” дазваляе паглыбіць веды і выпрацаваць практычныя навыкі ў працэсе рэдактарскай і аўтарскай працы з тэкстам, асэнсаваць гістарычную і грамадскую неабходнасць удакладнення і ўдасканалення правапісных норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы, што з’яўляецца актуальным ва ўмовах білінгвізму. Вучэбная дысцыпліна “Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі. Закон РБ «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»” з’яўляецца факультатывнай.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі вучэбнага плана. Вывучэнне дысцыпліны “Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі. Закон РБ «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»” грунтуецца на ведах, атрыманых па дысцыплінах «Мова сродкаў масавай інфармацыі», «Сучасная беларуская мова» і вызначаецца паглыбленымі міжпрадметнымі сувязямі з дысцыплінамі «Стылістыка» і «Методыка рэдагавання».

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны. Мэтай курса «Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі. Закон РБ “Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»” з’яўляецца прафесійна арыентаванае ўдасканаленне ўменняў і навыкаў валодання арфаграфічнымі і пунктуацыйнымі нормаў беларускай літаратурнай мовы, фарміраванне высокай культуры пісьмовага маўлення, засваенне тэрэтычнай базы, неабходнай для абгрунтавання асноўнай і варыянтнай нормы напісання падчас рэдактарскай працы над тэкстамі розных функцыянальных стыляў беларускай мовы.

Задачамі вучэбнай дысцыпліны з’яўляюцца: 1) адлюстраванне непарыўнай сувязі паміж моўнымі заканамернасцямі і захоўваннем нормаў арфаграфіі, арфаэпіі, пунктуацыі; 2) выпрацоўка ўменняў і навыкаў арфаграфічнай і пунктуацыйнай праўкі тэкстаў паводле нормаў сучаснай беларускай мовы; 3) вывучэнне гісторыі развіцця і кадыфікацыі арфаграфічнай і пунктуацыйнай нормаў беларускай літаратурнай мовы; 4) вызначэнне і вытлумачэнне інтэрферэнтных з’яў пры дзяржаўным білінгвізме; 5) выяўленне заканамернасцей развіцця беларускай мовы на сучасным этапе.

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны. У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

- асаблівасці функцыянавання беларускай мовы на сучасным этапе;
- метады і прыёмы арфаграфічнай і пунктуацыйнай праўкі тэкстаў у адпаведнасці з Законам РБ “Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”;
- гісторыю станаўлення арфаграфічнай і пунктуацыйнай нормаў беларускай мовы;
- інтэрферэнтнасць і варыятыўнасць моўных з’яў ва ўмовах дзяржаўнага білінгвізму.

умець:

- дыферэнцыраваць лексіка-граматычную структуру тэкстаў з мэтай вызначэння іх арталагічных характарыстык;
- вызначаць і кваліфікаваць інтэрферэнтныя парушэнні ў пісьмовым маўленні;
- вылучаць ды- і канвергентнасць беларускай і рускай моў, умець супастаўляць іх і даваць ім тыпалагічную характарыстыку;
- ствараць разнажанравыя тэксты і аналізаваць іх з гледжання арфаграфічнай і пунктуацыйнай нормаў;
- вызначаць маўленчыя факты асістэмнага характару ў тэкстах, рэдагаваць іх з гледжання нарматыўнасці мовы.

валодаць:

- метадыкамі лінгвістычнага і рэдактарскага аналізаў тэксту;
- навыкамі стварэння тэкстаў розных жанраў мастацкай і публіцыстычнай літаратуры.

Характарыстыка метадаў і тэхналогій навучання. Пры вывучэнні дысцыпліны, акрамя традыцыйных, выкарыстоўваецца метады інтэрактыўны, арыентаваны на больш шырокае ўзаемадзеянне студэнтаў не толькі з выкладчыкам, але і адзін з адным, на дамінаванне актыўнасці навучэнцаў у адукацыйным працэсе. У практыцы выкладання выкарыстоўваюцца камп’ютарныя тэхналогіі, электронная бібліятэка, сайтавае суправаджэнне навукова-метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне факультатыўнай дысцыпліны “Практыкум па арфаграфіі і пунктуацыі. Закон РБ «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі»” адведзена 34 аўдыторныя гадзіны практычных заняткаў. Дысцыпліна вывучаецца ў 5 семестры на III курсе (вочная форма навучання) з формай выніковага кантролю ведаў па дысцыпліне – залікам.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны

Гісторыя беларускага правапісу. Вынікі працы Дзяржаўнай камісіі па ўдакладненні правапісу беларускай літаратурнай мовы ў 1993—1994 гг. Закон “Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” 2008 г.

2. Правапіс літар а, о, ё, е, я

Правапіс літары **а** ў канцавых спалучэннях **-ар, -аль,** у складанаскарочаных словах, на канцы запазычаных слоў пасля галоснай.

Правапіс літар **э, е** на канцы запазычаных нязменных слоў, а таксама ўласных імёнаў і геаграфічных назваў. Канцавыя фіналі **-эль, -эр.**

Правапіс літары **о, ё** ў простых словах. Правапіс літар **ё, е, я** у складаных словах з першай часткай **радыё-** і **радые/я, медыя-, аўдыя-**.

Правапіс літар **а, о, э** у складаных словах. Напісанне запазычанай камп’ютарнай лексікі.

Правапіс літары **я** ў лічэбніках.

3. Правапіс зычных

Правапіс запазычаных слоў са спалучэннем зычных **стн.**

Правапіс **ў** нескладовага і **у** складовага. Скарачэнне літары **у** ў літарных абрэвіятурах. Перадача гукавога спалучэння **й** з галоснымі **ў** словах іншамоўнага паходжання.

4. Правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа

Правапіс раздзяляльнага мяккага знака **ў** словах іншамоўнага паходжання. Правапіс раздзяляльнага мяккага знака ва ўласных імёнах і назвах, утвораных ад імёнаў на **-ій/-ый** пасля зычных **л, с, ц, дз, н, з** перад суфіксамі **-еў/-ев.**

5. Правапіс абрэвіятур і графічных скарачэнняў

Змены ў напісанні скарачаных частак слоў. Правапіс літарных, гукавых абрэвіятур і абрэвіятур змешанага тыпу. Напісанне запазычаных абрэвіятур. Патрабаванні да графічных скарачэнняў.

6. Правапіс прыставак

Правапіс прыставак **су-, са-**. Правапіс прыставак на **з-, с-**. Правапіс прыставак на стыку з каранем.

7. Правапіс суфіксаў

Правапіс суфіксаў **-ава/ -ява, -ірава/ -ырава, -іва, -ва.** Правапіс літары **й** перад суфіксам **-ва-**. Правапіс суфіксаў у дзеепрыметніках. Правапіс суфіксаў назоўнікаў. Правапіс суфіксаў у розных часцінах мовы.

8. Правапіс вялікай і малой літар

Агульныя правілы ўжывання вялікай і малой літар. Вялікая літара ў асабовых назвах. Правапіс малой літары ў асабовых імёнах. Правапіс вялікай і малой літар у рэлігійных і асабовых найменнях. Вялікая і малая літары ў геаграфічных і астранамічных назвах. Вялікая і малая літары ў назвах дзяржаўных органаў і іншых арганізацый. Вялікая і малая літары ў назвах з двукоссем.

9. Пунктуацыя

Паняцце пунктуацыі. Сінтаксічная, сэнсава размежаваная і стылістычная функцыя знакаў прыпынку.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

№ п/п	Найменне раздзелаў, тэм	Колькасць аўдыторных гадзін					Колькасць гадзін кіруемай самастойнай работы	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі	Семінары-заняткі	Лабараторныя заняткі	Іншае		
1.	Уводзіны		4					Пр.задан.
2.	Правапіс літар а, о, ё, е, я		6					Тэст 1
3.	Правапіс зычных		4					Пр.задан.
4.	Правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа		2					Тэст 2
5.	Правапіс абрэвіятур і графічных скарачэнняў		2					Пр.задан.
6.	Правапіс прыставак		4					Пераклад
7.	Правапіс суфіксаў		4					Пераклад
8.	Правапіс вялікай і малой літар		4					Тэст выніковы
9.	Пунктуацыя		4					Дыктоўка
	Усяго:		34					

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

І. ЛІТАРАТУРА

Асноўная:

1. Арутюнова, Н. Д. Язык и мир. – М., 2002.
2. Беларуская граматыка (1 ч.). – Мінск, 1985.
3. Беларуская граматыка / Пад рэд. М. С. Яўневіча. – Мінск, 1991.
4. Бурак, Л. І. Пунктуацыя беларускай мовы. Даведнік. – Мінск, 1980.
5. Бурак, Л. І. Сінтаксіс сучаснай беларускай мовы. – Мінск, 1990.
6. Владимірова, Т. Е. Призванные в общение. Русский дискурс в межкультурной коммуникации. – М., 2007.
7. Мотиенко, В. Н., Никитина, Т. Г. Большой словарь русского жаргона. – Санкт-Петербург, 2000.
8. Наркевіч, А. І. Назоўнік. Граматычныя катэгорыі і формы. – Мінск, 1976.
9. Плотнікаў, В. А., Антанюк, Л. Н. Беларуская мова: лінгвістычны кампендыум. – Мінск, 2003.
10. Сямешка, Л. І., Шкраба, І. Р., Бадзевіч, З. І. Курс беларускай мовы. – Мінск, 1996.
11. Шуба, П. П. Сучасная беларуская мова. Марфалогія. – Мінск, 1987.
12. Шуба, П. П. Лекцыі па беларускай марфалогіі. – Мінск, 1975.
13. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі (новая рэдакцыя). – Мінск, 2008.
14. Іўчанкаў, В. І. Беларускі правапіс у апорных схемах: паводле новай рэдакцыі “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі” / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 56 с.
15. Іўчанкаў, В. І. Беларуская арфаграфія: апавяданні і гісторыі / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Пачатковая школа, 2010. – 304 с.

ІІ. Дадатковая

1. Абабурка, М. Культура беларускага маўлення. – Мінск, 1994.
2. Беларуская мова. Энцыклапедыя. – Мінск, 1994.
3. Іўчанкаў, В. І. Дыскусія беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту. – Мінск, 2003.
4. Сцяцко, П. Культура мовы. – Мінск, 2002.
5. Беларускі арфаграфічны слоўнік / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры імя Я. Коласа і Я. Купалы; уклад. Л. П. Кунцэвіч, І. І. Кандрацэня ; пад рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск : Беларуская навука, 2009. – 695 с.
6. Іўчанкаў, В. І. Медыярыторыка : рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыкурсны аналіз СМІ : курс лекцый / В. І. Іўчанкаў. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – 280с.

II. РЭКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ

У працэсе вывучэння дысцыпліны студэнтам рэкамендуецца рэгулярна працаваць з тэкстамі СМІ і мастацкай літаратуры і з гледжання рэдактара выяўляць іх арталагічныя характарыстыкі. Адною з рэкамендацый з’яўляецца пошук новых навуковых і навукова-метадычных прац беларускіх даследчыкаў па пытаннях арфаграфіі і пунктуацыі.

III. РЭКАМЕНДУЕМЫЯ СРОДКІ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для атэстацыі студэнтаў на адпаведнасць іх персанальных дасягненняў патрабаванням праграмы дысцыпліны «Беларуская мова» ствараецца фонд ацэначных сродкаў, які ўключае групавыя заданні, тэсты, тэмы індывідуальных заданняў для рэфератаў, пытання да выніковага заліку і інш. Ацэначнымі сродкамі прадугледжваецца ацэнка здольнасці студэнтаў да рэдактарскай дзейнасці ў час аналізу розных тыпаў пісьмовых тэкстаў. У якасці формаў дыягностыкі кампетэнцый студэнтаў выкарыстоўваюцца:

- вусныя формы: гутаркі, калёквіумы, даклады на занятках і інш.;
- пісьмовыя формы: тэсты, пераклады, дыктоўкі, кантрольныя апытанні, пісьмовыя справаздачы па практычных работах і інш.;
- вусна-пісьмовыя формы: справаздачы па практычных работах з іх вуснай абаронай, залік па дысцыпліне і інш.

IV. ПРЫКЛАДНЫЯ ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ

1. Гісторыя беларускага правапісу.
2. Закон РБ “Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”.
3. Правапіс літар а, о, э, ў запазычаных словах.
4. Правапіс е, ё, я ў складаных словах.
5. Правапіс літар А, о, э ў складаных словах.
6. Правапіс е, ё, я ў складаных словах..
7. Правапіс спалучэнняў зычных.
8. Правапіс ў нескладовага і у складовага.
9. Правапіс раздзяляльнага мяккага знака і апострафа.
10. Правапіс абрэвіатур.
11. Правапіс графічных скарачэнняў.
12. Правапіс прыставак.
13. Правапіс суфіксаў дзеепрыметнікаў.
14. Правапіс суфіксаў назоўнікаў.
15. Правапіс суфіксаў у розных часцінах мовы.
16. Агульныя правілы ўжывання вялікай і малой літар.
17. Правапіс вялікай і малой літар у геаграфічных і астранамічных назвах.
18. Правапіс вялікай і малой літар у назвах дзяржаўных органаў і іншых арганізацый.
19. Паняцце пунктуацыі. Функцыя знакаў прыпынку.

ДАПАЎНЕННІ І ЗМЯНЕННІ ДА ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

№ п/п	Дапаўненні і змяненні	Падстава

Вучэбная праграма перагледжана і адобрана на пасяджэнні кафедры

стылістыкі і літаратурнага рэдагавання (пракакол № __ ад __. __. 20__ г.)
(назва кафедры)

Загадчык кафедры

д-р філал. навук, прафесар
(ступень, званне)

(подпіс)

В.І.Пўчанкаў
(І.ІнБ.Прозвішча)

ЗАЦВЯРДЖАЮ

дэкан факультэта

канд. філал. навук, дацэнт
(ступень, званне)

(подпіс)

С.В.Дубовік
(І.ІнБ.Прозвішча)